

неспіврозмірність площ згаданих районів, а також природна неоднорідність Підгаєцького району. Східна його частина в історичному минулому була рівнинною степовою територією і тепер характеризується значною розораністю Ліси дослідженої території переважно розміщені в зоні діяльності Бережанського (б лісництв) та частково Бучацького лісгоспу.

В результаті проведених досліджень ми встановили, що структура земельних ресурсів східної частини Опілля є своєрідною і суттєво відрізняється від середньообласних характеристик. Причиною цього стали фізико-географічні передумови. Провідним видом землекористування на цій території є сільськогосподарське, проте у структурі сільськогосподарських угідь спостерігається підвищена частка сіножатей і пасовищ. Розораність території Опілля нижча, ніж інших територій області. Регіон дослідження характеризується значною лісистістю (27,4 %), що майже вдвічі перевищує середні показники в області. Структура земельних ресурсів Опілля характеризується відносно екологічною збалансованістю. Основні напрямки її вдосконалення зводяться до подальшого скорочення площ ріллі і переведення її у багаторічні насадження, а при можливості заліснення.

Джерела інформації:

1. Герасимів З.М. Оптимізація землекористування східної частини Опілля (в межах Тернопільської області): Монографія. – Тернопіль: Воля, 2009. – 144.
2. Дем'янчук П. Західно-Подільське горбогір'я як географічний екотон : Монографія /П.Дем'янчук, Й.Свинко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. – 207с.
3. Звіт про наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях Тернопільської області (станом на 01.01.2016). -Тернопіль, 2013, 16 с.
4. Про охорону земель – Закон України від 19 червня 2003 р. з наст. змінами і допов.[Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15>

*Карпець А. студентка 1 курсу мГ-1групи
наук. керівник – М. В. Питуляк, к. г. н., доц.*

ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У ЗБАРАЗЬКОМУ РАЙОНІ

Мета дослідження – вивчити і охарактеризувати окремі види природних ресурсів Збаразького району, які є основою рекреаційного природокористування.

Виклад основного матеріалу. У компонентній структурі природно-ресурсного потенціалу Збаразького району 7,5% припадає на природно-рекреаційний потенціал. Це є найвищий показник серед усіх адміністративних районів Тернопільської області [2].

Для рекреаційного природокористування важливе значення має рельєф. Він впливає на просторову диференціацію кліматичних, біотичних, та інших ресурсів. Рельєф району переважно рівнинний, знаходиться в межах Авратинської височини, в південній частині району простягається Товтрове пасмо.

Протяжність Медоборів в межах району перевищує 40 км. Ширина пасма – 2 км, а в околицях Збаража досягає 12-15 км і висоти 432 м (Зубова гора).

У морфології Товтровою пасма виразно виділяється головна гряда на бічні гряди і горби, віддалені від неї на відстань до декількох кілометрів.

Ширина головного хребта невелика – 500-600 м. Відносна висота 40-60 м, а над річковими долинами, що глибоко врізаються в хребет, він підноситься на 100 – 150 м, утворюючи мальовничі ущелини і обриви. Такі ділянки біля сіл Оприлівці і Старого Збаража носять назву “Подільська Швейцарія” [1].

Особливості рельєфу Тернопільщини і Збаразького району зокрема в основному є сприятливими для різноманітних видів рекреації і туризму. Істотне розчленування території річковими долинами в комплексі з товтровими горбами і хвилястими межиріччями надає рельєфу виразності, мальовничості і привабливості.

Рекреаційно-туристичні кліматичні ресурси – це перш за все комфортні погодні умови, тривалість сонячного сяяння і величина ультрафіолетової радіації тощо, що в сукупності сприяє проведенню рекреаційно-туристичних занять.

Термічний режим району характеризується континентальним типом річного ходу температури повітря. Середня температура найтеплішого місяця (липня) становить 17,4...18,4°C, а найхолоднішого (січня) – 4,5... -5,5 °C.

Амплітуда річних коливань температури змінюється у межах 23...24 °C, що свідчить про помірну континентальність району [3].

Середні багаторічні показники дають можливість оцінити зимовий сезон для рекреаційної діяльності як субкомфортний в цілому, хоча середні температурні умови є комфортними і для найхолоднішого місяця. Найбільший сніговий покрив спостерігається в січні, лютому і першій декаді березня.

Таким чином, центр і схід області відрізняються найбільшою комфортністю зимового сезону для відпочинку не тільки за температурою повітря, але й найменшою кількістю днів з сильним вітром (більш 15 м/с) і більш сприятливими характеристиками снігового покриву [3].

Водні рекреаційні ресурси району є придатними для відпочинку населення на всій своїй протяжності або частково. Пляжно-купальний відпочинок, рибалка, водний туризм, веслування користуються у населення найбільшою популярністю.

Для різних видів водної рекреації на території району можна використовувати річки Горинь та Гнізну.

На окремих ділянках річок Збаражчини насипані штучні греблі і облаштовані ставки – Збараський, Базаринецький та інші. Збараський став є об'єктом відпочинку для мешканців міста і району. Вишнівецький став обмежено придатний для занять водною рекреацією внаслідок заростання осокою.

Лісові рекреаційні ресурси Збаражчини. Важливим фактором, що обумовлює лікувально-оздоровчі функції лісів, є їх фітонцидність. Площа хвойних лісів на Збаражчині становить 259,1 га, найбільшу площу займають в структурі хвойних лісів сосна – 103,6 га та ялина – 93,6 га.

Рекреаційну діяльність в лісах можна поділити на організовану, що базується переважно на стаціонарних об'єктах, і неорганізовану.

Ліси Збаражчини використовуються для розвитку оздоровчої, лікувальної, пізнавальної та інших видів рекреації. В лісових масивах є достатня кількість грибів, лікарських рослин, які використовуються рекреантами.

Ландшафтні рекреаційно-туристичні ресурси Збараського району відносять до числа найважливіших природних чинників, які визначають рекреаційну цінність природно-територіальних і природно-аквально-територіальних комплексів.

Захоплює відпочиваючих в тому чи іншому ландшафті його естетична цінність, наявність екзотичних об'єктів (водоспадів, скель, реліктових рослин, рідкісних видів тварин і т. п.).

Найважливіше значення у привабливості ландшафту, його естетичній цінності має різноманіття пейзажу. Суттєву роль у цьому відіграють природні комплекси (лінія горизонту, наявність місць, з яких відкриваються зовнішні по відношенню до даного ландшафту пейзажі, різноманіття рослинності, ярусність деревостоїв і т.п.).

Ландшафтні комплекси району відносяться до трьох ландшафтів – Товтрового пасма, Авратинської височини та Тернопільського плато.

Ландшафт Товтрового пасма займає близько 1/3 території району. Товтри – це рифові утворення середньоміоценового моря, поховані кінці третинного періоду під товщею дельтових відкладів подільських рік, а в четвертинному періоді відкопані водною ерозією. Голі вапнякові горби руйнувались, продукти руйнування збирались в пониженнях і утворювали дрібнозем, на якому сформувалися ґрунти.

В минулому ліси Медоборів по-хижацьки вирубувались, що призвело до обезлісення горбів, утворення малоцінних грабово-березових чагарників. На безлісних

горбах Товтр поширена пригнічена степова рослинність, яка на південно-західних схилах швидко вигоряє.

В межах таких урочищ часто спостерігаються виходи материнських порід. Товтри не є вододілом і в межах Збараського району в кількох місцях прорізуються річковими долинами. Ріки Гнізна, Гнила Гнізна, Гніздечна в місцях прориву Товтр мають вузьку, всього кілька кілометрів заплаву, круті прирічкові схили. На міжтовтрових пониженнях заплави значно розширюються. Урочища, що входять до складу міжтовтрових понижень, розорюються.

Північно-східні схили Товтр пологі і непомітно переходять в ландшафт Авратинської височини.

Авратинська височина займає всю центральну і північну частину району (2/3 території), по ній проходить вододіл рік басейнів Дніпра і Прип'яті. Тут беруть початок ріки Гнізна, Горинь та їх притоки.

Абсолютні висоти досягають 350 – 360 м. Височина дещо понижується на північний і південний схід і південь [1].

Найбільшу частину ландшафту займає місцевість слабохвилястих поверхонь височини з чорноземами глибокими та сірими лісовими ґрунтами. Місцевість майже повністю розорана. Невеликі ділянки лісів є біля сіл Колодно, Коханівка, Вишнівець, Нижні Луб'янки. В лісах переважає дуб звичайний, граб, липа, ясен, клен, осика, береза. В підліску ліщина, малина, горобина, шипшина. Травостій складає тонконіг дібровний, копитняк європейський, вероніка дібровна, фіалка лісова, конвалія, звіробій звичайний.

Характерною особливістю ландшафту є його сильна розчленованість ерозійними формами рельєфу. На північному сході знаходиться місцевість повністю розчленована розгалуженими ярами, яку в народі називають “розвалинами”.

Долини річок і ярково-балкова сітка глибоко врізані в поверхню. Відносні висоти вододілів до днищ балок досягають 50 м.

Авратинська височина є основною землеробською частиною району [2].

Тернопільське плато займає незначну смугу в південно-західній частині району.

Основними типами місцевостей в межах Збараського району є такі:

- хвилясті рівнини з переважним поширенням опідзолених чорноземів;
- місцевості заплав, переважно лучних.

До ландшафту Товтровою пасма відносяться такі місцевості:

- місцевість товтрових горбів;
- місцевість міжтовтрових понижень, виповнених лесовидними суглинками;
- місцевість річкових долин.

Найбільш сприятливими для рекреації і туризму є ландшафти Товтрової гряди.

У районі є 35 об'єктів і територій природо заповідного фонду та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 4519,5650 га. Серед них:

- 1 ПАРК-ПАМ'ЯТКА САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ ПЛОЩЕЮ 8,0 ГА (ВИШНІВЕЦЬКИЙ)
- 11 ЗАКАЗНИКІВ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 4426,0 ГА:
- 2 ЛАНДШАФТНІ ЗАКАЗНИКИ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 58,0 ГА (КИДАНЕЦЬКІ СКЕЛІ, КАПУСТИНСЬКЕ БОЛОТО),
- 5 БОТАНІЧНИХ ЗАКАЗНИКІВ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 170,5 ГА,
- 1 ГІДРОЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 30,0 ГА,
- 2 ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 4156,0 ГА,
- 23 ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 85,57 ГА:
- 7 ГЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 42,1 ГА,
- 1 ГІДРОЛОГІЧНА ПАМ'ЯТКА ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 4,70 ГА,
- 12 БОТАНІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОЮ ПЛОЩЕЮ 32,07 ГА [4].

Ці об'єкти сприяють розвитку пізнавальної, оздоровчої, спортивної рекреації ТА ІНШЕ.

ВИСНОВОК. РЕКРЕАЦІЙНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В ЗБЕРАЗЬКОМУ РАЙОНІ ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ РІЗНОМАНІТНИМИ ВИДАМИ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ РОЗВИВАЮТЬСЯ НА ОСНОВІ БАГАТИХ ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. Свинко Й. Нарис про природу Тернопільської області : геологічне минуле, сучасний стан / Й. Свинко. - Т. : Навч. книга - Богдан. - 2007. - 191 с.
2. Руденко В.П. ГЕОГРАФІЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ. - У 3-х част.: підручник. / В.П.Руденко – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. -552 с.
3. ЦАРИК А. П. ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ: МЕТОДИ ОЦІНКИ Й АНАЛІЗУ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ). /А.П.ЦАРИК, Г.В.ЧЕРНЮК. –Тернопіль: Підручники і посібники, 2001 – 188 с.
4. РЕЄСТР ПРИРОДО ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЗБЕРАЗЬКОГО РАЙОНУ.[ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС]. – РЕЖИМ ДОСТУПУ <HTTP://ECOTERNOPIL.GOV.UA/IMAGES/ZBARAJ.PDF>

*Козак А., магістрант 1 року навчання
наук. керівник – Дем'янчук П.М., к.г.н., доц.*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРКОВИХ АНСАМБЛІВ (на основі аналізу літературних джерел)

Актуальність теми. Для сучасного суспільства непересічне значення мають природно-естетичні багатства, які оточують людину. Парки і дендропарки є не лише територіями відпочинку і прогулянок, але й свого роду творами мистецтва, емоційний вплив яких може навіть перевершувати враження від живопису, музики чи поезії. Відвідувачі природи – не просто спостерігачі і слухачі, вони стають частиною гармонійного цілого, створеного прекрасним пейзажем, шелестом лісу, співом птахів, ароматом квітів, пластикою землі, скульптурою і архітектурою.

Об'єктом дослідження обрано дендропарки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, які об'єднано в даній публікації поняттям «паркові ансамблі».

Виклад основного матеріалу.

Сади і парки є об'єктами детального вивчення різних наук і наукових напрямів, а саме: історії, садово-паркового мистецтва, дендрології, ландшафтного дизайну й архітектури. Їм присвятили свої роботи відомі вітчизняні і зарубіжні вчені, які працюють в галузі ботаніки (О. Корчемний, 1998; А. Литвиненко, 1972; О. Липа, 1952; В. Черняк, 2004 та ін.), ландшафтного дизайну, архітектури та зеленого будівництва (А. Жирнов, 2001; А. Залеська, 1964; А. Павленко, 2005 та ін.), історії і культурології (В. Білоус, 1990; І. Косенко, 2003; В. Курбатов, 2008 та ін.). В них розкриваються ландшафтно-типологічні та архітектурно-художні основи садово-паркового мистецтва, формування садово-паркових композицій, висвітлюється соціально-екологічна роль садів і парків. В антропогенному

Визначення основних понять. Поняття «парковий ансамбль» нове і мало розроблене. Воно включає в себе два слова – «парк» і «ансамбль», які в поєднанні становлять єдине ціле поняття.

У тлумачних словниках «парк» – це територія з природними або штучними насадженнями, алеями, водоймищами, архітектурними спорудами, скульптурними прикрасами, призначена для відпочинку [9, с. 121]; великий сад або гай для прогулянок з алеями, квітниками, а також, звичайно, з обладнанням для відпочинку і розваг [17, с. 70]; чистий гай з доріжками, переважно для прогулянок, а іноді для утримання диких звірів, зазвичай обгороджений [7, с. 127]; великий сад або насаджений гай з алеями, квітниками [14, с. 260; 16, с. 89]. А у літературі з ландшафтно-архітектурної парку – це крупний об'єкт ландшафтно-архітектурної парку, який має значну площу, інженерне обладнання, впорядкований і озеленений переважно декоративними породами [12, с. 57]; велика (зазвичай понад 10 – 15 га) озеленена територія, впорядкована і художньо оформлена для відпочинку під відкритим небом [4, с. 36]; великий масив насаджень, що являє територію, на якій елементи ландшафту, споруди, будівлі організовані в певну об'ємно-просторову систему [3, с. 119]; земельна ділянка з природною або спеціально висадженою рослинністю, з дорогами, алеями, водоймами, призначеними для прогулянок, відпочинку, ігор [11, с. 65].

Таким чином, поняття «сад» і «парк» утворюють синонімічний ряд. Така подібність цих термінів пов'язана з тим, що обидва вони використовувалися в